МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Федеральное государственное автономное образовательное учреждение
высшего образования
"Казанский (Приволжский) федеральный университет"
Факультет филологии и истории

УТВЕРЖДАЮ
Проректор по образовательной деятельности КФУ
Проф. Д.А. Таюрский
_______________ «___»________20__г.

подписано электронно-цифровой подписью

Программа дисциплины

Древние языки Б1.В.ОД.7

Направление подготовки: 44.03.01 - Педагогическое образование
Профиль подготовки: Родной язык и литература
Квалификация выпускника: бакалавр
Форма обучения: заочное
Язык обучения: русский
Автор(ы):
Галлямов Ф.Г.
Рецензент(ы):
Хазиев Ринал Исмагилович

СОГЛАСОВАНО:
Заведующий(ая) кафедрой: Даутов Г. Ф.
Протокол заседания кафедры No ___ от "____" ___________ 201__г
Учебно-методическая комиссия Елабужского института КФУ (Факультет филологии и истории):
Протокол заседания УМК No ____ от "____" ___________ 201__г

Регистрационный No 1016035319

Казань
2019

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Содержание

1. Цели освоения дисциплины

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

7. Литература

8. Интернет-ресурсы

9. Материально-техническое обеспечение дисциплины/модуля согласно утвержденному учебному плану

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Программу дисциплины разработал(а)(и) профессор, д.н. (профессор) Галлямов Ф.Г. Кафедра татарской филологии Факультет филологии и истории

1. Цели освоения дисциплины

- изучение основных этапов функционирования и развития древних (тюркских) языков, истории и особенностей письменности тюркских народов.

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы высшего профессионального образования

Данная учебная дисциплина включена в раздел "Б1.В.ОД.7 Дисциплины (модули)" основной образовательной программы 44.03.01 Педагогическое образование и относится к обязательным дисциплинам. Осваивается на 3 курсе, 6 семестр.

Дисциплина 'Древние языки' Б1.В.ДВ.20.1. относится к обязательным дисциплинам Педагогическое образование. Осваивается на 3 курсе (5 семестр).

Для освоения дисциплины 'Древние языки' студенты используют знания, умения, навыки, сформированные на предыдущей ступени обучения.

Изучение данной дисциплины является необходимой основой для последующего изучения других дисциплин: 'Общее языкознание', 'Историческая грамматика татарского языка' и 'История татарского литературного языка', дисциплин по выбору студентов, прохождения педагогической практики, подготовки к итоговой государственной аттестации и т.д.

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

В результате освоения дисциплины формируются следующие компетенции:

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ПК-11 (профессиональные компетенции)	готовностью использовать систематизированные теоретические и практические знания для постановки и решения исследовательских задач в области образования

В результате освоения дисциплины студент:

1. должен знать:

- - основные этапы функционирования и развития древних (тюркских) языков;
- историю и особенности письменности тюркских народов;
- лингвистические понятия и термины, основные источники по данной дисциплине;

2. должен уметь:

анализировать языковые единицы разных уровней в сопоставляемых языках;

3. должен владеть:

навыками:

- пользования (чтение и письмо) рунической, уйгурской и арабской (старотатарской) письменностями;
- грамотного оперирования лингвистическими терминами и выполнения научно-исследовательской работы (рефераты, курсовые, квалификационные) в данном аспекте.

4. должен демонстрировать способность и готовность:

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

- демонстрировать владения основными методами, способами и средствами получения, хранения, переработки информации;
- применять результаты освоения дисциплины в профессиональной деятельности.

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

Общая трудоемкость дисциплины составляет 3 зачетных(ые) единиц(ы) 108 часа(ов).

Форма промежуточного контроля дисциплины: экзамен в 6 семестре.

Суммарно по дисциплине можно получить 100 баллов, из них текущая работа оценивается в 50 баллов, итоговая форма контроля - в 50 баллов. Минимальное количество для допуска к зачету 28 баллов.

86 баллов и более - "отлично" (отл.);

71-85 баллов - "хорошо" (хор.);

55-70 баллов - "удовлетворительно" (удов.);

54 балла и менее - "неудовлетворительно" (неуд.).

4.1 Структура и содержание аудиторной работы по дисциплине/ модулю

Тематический план дисциплины/модуля

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
1.	Тема 1. "Борынгы телләр" курсына кереш	6		2	0	0	Устный опрос
2.	Тема 2. Төрки халыкларда язу барлыкка килү этаплары	6		2	0	0	Устный опрос
3.	Тема 3. Төрки рун язма истәлекләр графикасы	6		0	2	0	Письменная работа
4.	Тема 4. Борынгы төрки телнең фонетик, лексик һәм грамматик үзенчәлекләре	6		0	2	0	Реферат
5.	Тема 5. Уйгыр язуы, аның график, фонетик, лексик һәм грамматик сыйфатлары	6		2	2	0	Реферат

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
6.	Тема 6. Борынгы төрки текстларга тарихи-мәдәни комментарий. Аларның хәзерге төрки телләр һәм мәдәниятләр үсешендә әһәмияте. Текстларны татар әдәби теленә тәрҗемә итү үзенчәлекләре	6		0	2	0	Устный опрос
7.	Тема 7. Яңа имля әлифбасы. Яңа имляда язу күнекмәләре булдыру. Яңа имляда уку күнекмәләре булдыру	6		2	2	0	Устный опрос Письменная работа
8.	Тема 8. Гарәп-фарсы алынмаларының үзләштерелү үзенчәлекләре	6		2	2	0	Устный опрос
9.	Тема 9. Гарәп язуына нигезләнгән иске татар язуы. Гарәп язуы турында гомуми мәгълүмат, гарәп графикалы текстларның фонетика, лексиа һәм грамматикасы	6		0	2	0	Письменная работа Устный опрос
.	Тема . Итоговая форма контроля	6		0	0	0	Экзамен
	Итого			10	14	0	

4.2 Содержание дисциплины

Тема 1. "Борынгы телләр" курсына кереш

лекционное занятие (2 часа(ов)):

"Борынгы телләр" курсның шартлы атамасы. Әдәби тел нормаларының үсү-үзгәрү закончалыкларын, хәзерге җанлы телләрнең формалашу юлларын һәм аларның тарихын өйрәнүдә "Борынгы телләр" курсын әһәмияте. Фәнни дисциплина буларак, өйрәнү предметы һәм бурычлары. Тарихи-чагыштырма ысул һәм борынгы телләрне өйрәнү өчен бу ысулның әһәмияте. Телләрнең функциональ үсеше. Дөньядагы үле телләр. Язма истәлекләрдә генә сакланган, инде беркем дә сөйләшми торган телләрне торгызуда реконструкция алымыннан файдалану. Якын һәм ерак реконструкция. "Борынгы төрки тел" бүгенге төрки телләрнең нигезе булган VII-X гасыр язма истәлекләрен өйрәнүче фән атамасы. Тюркологиядә төрки халыкларның кардәшлеге мәсьәләсенә карашлар. Алтай, урал-алтай гипотезалары. Телләр бүленеше. Аның нигезендә ята торган билге критерийлар. Н.А. Баскаков классификациясе. Борынгы төрки телнең хәзерге төрки телләр һәм мәдәниятләр үсешендә тоткан урыны. Борынгы тел фактларының хәзерге телдә чагылышы. Төрки халыклар тарихы турында гомуми мәгълүмат

Тема 2. Төрки халыкларда язу барлыкка килү этаплары

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Төрки халыклар тарихын чорларга бүлү. Алтай чоры (тарихи чикләре билгесез), һун чоры (б.э.к. VII - б.э. V), борынгы төрки чор (V - X), урта төрки чор (X - XV), яңа төрки чор (XVI -безнең көннәргә кадәр). Борынгы төрки чорга гомуми күзәтү: 1. I, II төрки каганатлар чоры (V-VIII); 2. Борынгы уйгыр чоры (VIII-IX); Төрки халыкларның яшәгән территориясе, тереклек рәвеше һәм шөгыльләре. I төрки каганат тарихы (551-630). Бу чорда дөньяда сәяси мохит. Византия, Иран, Кытай, һиндстан, Гарәп халифәте хакында кыскача мәгълүмат. Төрки каганатның үсешендә "Бөек ефәк юлы"ның әһәмияте. Кытай хакимлеге. II төрки каганат (682-745). Каганатның этник структурасы. Каганатның ныгуы, язу барлыкка килү. Язуның иҗтимагый функцияләре. II каганат чорыннан калган язма истәлекләр. Уйгыр каганаты тарихы (745-840). Каганатны ныгытуда Моюн Чураның роле (745-759). Каганатта манихей динен урнаштыру. Уйгыр дәүләтен кыргызларның яулап алуы (840). Уйгырлардан калган язма истәлекләр. Рун хәрефләре белән язылган Селенга, Суджи ташлары (840). Уйгыр графикасында язылган манихей, будда дине текстлары, юридик документлар, матур әдәбият әсәрләре.

Тема 3. Төрки рун язма истәлекләр графикасы

практическое занятие (2 часа(ов)):

Төрки рун язулы текстларның табылу һәм өйрәнелү тарихы. Борынгы төрки чордан калган рун язулы ядкярләрнең табылу һәм аларны өйрәнү хакында кыскача мәгълүмат. Руник язмаларны табылу урынына, эчтәлегенә һәм жанрына бәйле төркемнәргә бүлү (С.Г. Кляшторный, И.Л. Кызласов, А.М. Щербак, А.Н. Кононов). 1. Төньяк Монголия территориясендә табылган истәлекләр (Орхон язмалары). I һәм II төрки каганатның тарихын, атаклы шәхесләренең тормышын чагылдыру ягыннан Күлтәгин, Билгә каган, Төньюкук, Кули Чура хөрмәтенә куелган ташъязмаларның әһәмияте. Истәлекләрне ачуда В.В. Радлов, Н.М. Ядринцев, Д.А. Клеменц, В.Котвич катнашкан экспедицияләр эшчәнлеге. Орхон язмаларының тел үзенчәлекләрен өйрәнүче галимнәр. 2. Енисей елгасы бассейны һәм Хакасия территориясендә табылган язмалар. Аларны өйрәнүнең кыскача тарихы. (Төп хезмәтләр: Д.Г. Мес-сершмидт, Ф.И. Страленберг, Г.И. Спасский, И.Аспелин, В.Томсен, С.Е. Малов, А.М. Щербак, Д.М. Насилов, Л.Р. Кызласов, И.Л. Кызласов, Д.Д. Васильев, И.В. Кормушин). 3. Талас, Алтай язмалары. С.Е. Малов, И.Л. Кызласов хезмәтләрендә текстларны тәрҗемә итү һәм тел мәсьәләләренең яктыртылышы. 4. Дон, Дунай буйларында табылган руник язулы истәлекләрне өйрәнүнең торышы (А.М. Щербак, И.Л. Кызласов хезмәтләре нигезендә). 5. Көнчыгыш Төркестан язмалары. Турфан текстын өйрәнүнең аерым проблемаларына багышланган хезмәтләр (С.Е. Малов, Т.Текин). 6. Румыния, Болгария территориясендә табылган рун язулы истәлекләр. 7. Идел-Чулман буйларында табылган рун язулы истәлекләрне өйрәнүнең кыскача тарихы (Х.Р. Курбатов, В.Х. Хаков, Г.З. Дәүләтшин, П. Старостин, ЕА. Беговатов, А.Ф. Кочкина, Н.Ф. Исмәгыйлов).

Тема 4. Борынгы төрки телнең фонетик, лексик һәм грамматик үзенчәлекләре

практическое занятие (2 часа(ов)):

Борынгы төрки телнең төп нигезен тәшкил иткән сүзләр, аларның хәзерге татар теле белән чагыштырганда, уртаклыгы һәм аермалар. Борынгы төрки телнең сүзлек составына тематик характеристика (туганлык терминнары, табигать күренешләрен атаучы сүзләр, хайван, кош-корт атамалары, хәрби лексика, иҗтимагый тормыш белән бәйле атамалар, топонимика һ.б.). Борынгы төрки телнең лексик байлыгын тулы чагылдырган хезмәт буларак, "Борынгы төрки сүзлек" ("Древне-тюркский словарь"). Борынгы төрки телнең лексикасы өлкәсендә этимологик күзәтүләр. Төрки телләрнең тарихи-этимологик сүзлекләре (Э.В. Севортян, А.В. Дыбо, Р.А. Ахметьянов). Төрки рун алфавиты. Аның барлыкка килүе турында карашлар. Рун алфавитының структур һәм график системасы. Борынгы текстларда авазларны аерып чыгару мәсьәләсе. Төрки тел белемендә авазларны, сүзләрне, текстларны бирүдә кулланыла торган транскрипция. Сузык авазлар. Графикада сузык авазларның бирелеше. Хәреф-аваз мөнәсәбәте. Фонемаларны билгеләүдә кыенлыклар. Сузыкларны төркемләү. Озын сузыклар мәсьәләсе. Тартык авазлар. Тартыкларның үзенчәлеге. Парлы, ялгызак, кушык тартык авазлар. Тартыкларны төркемләү. Фонетик закончалыклар. Сузыкларда рәт һәм ирен гармониясе саклану. Тартыклар ассимиляциясе. Язуда прогрессив ассимиляциянең өлешчә саклануы, [л], [р], [м], [н] яңгырау тартыгына тәмамланган сүз нигезенә [т], [к], [q] саңгырау тартыгыннан башланган кушымчалар ялгану закончалыгы. Регрессив ассимиляция. Язма истәлекләр телендә позицион үзгәрешләр: апокопа, протеза, синкопа күренешләре. Авазлар чиратлашуы.

Тема 5. Уйгыр язуы, аның график, фонетик, лексик һәм грамматик сыйфатлары

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Уйгыр алфавитының согыд язуына нигезләнеп барлыкка килүе. Язу рәвеше үзенчәлеге (өстән аска вертикаль язу).

практическое занятие (2 часа(ов)):

Уйгыр язуындагы ядкярләрнең ("Хуастанифт" ("Манихейларның тәүбә догасы", "Сихерчеләр табынуы", "Алтун ярук" истәлеге) табылуы һәм аларны өйрәнү турында кыскача мәгълүмат. Әлеге истәлекләрне өйрәнүгә багышланган хезмәтләр (В.В. Радлов, С.Е. Малов, В.М. Насилов, Э.Р. Тенишев).Уйгур язулы юридик кәгазьләр. Уйгур дәүләтенең яшәү рәвешен сыйфатлауда, борынгы уйгыр теленең грамматик нормаларын билгеләүдә төрле характердагы эш кәгазьләренең әһәмияте.

Тема 6. Борынгы төрки текстларга тарихи-мәдәни комментарий. Аларның хәзерге төрки телләр һәм мәдәниятләр үсешендә әһәмияте. Текстларны татар әдәби теленә тәрҗемә итү үзенчәлекләре

практическое занятие (2 часа(ов)):

Ике язулы: уйгыр һәм гарәп хәрефләре белән язылган истәлекләр. "Кутадгу билик" ("Бәхет белеге") поэмасының язылу вакыты, авторы һәм кыскача эчтәлеге. Уйгыр һәм гарәп язулы нөсхәләре турында мәгълүмат. Әсәр теленә гомуми лингвистик анализ (В.М. Насилов Г.А. Абдрахманов хезмәтләренә нигезләнеп).

Тема 7. Яңа имля әлифбасы. Яңа имляда язу күнекмәләре булдыру. Яңа имляда уку күнекмәләре булдыру

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Татар теленә яраклаштырылган гарәп язулы соңгы әлифба.

практическое занятие (2 часа(ов)):

Яңа имля әлифбасы хәрефләрен өйрәнү, аларның сүз башында, уртасында, ахырында һәм аерым язылыш формалары.Рус графикасында язылган тоташ текстларны гарәп әлифбасы нигезендә күчереп язу.Гарәп язуы белән бирелгән әсәрләрдән (Каюм Насыри, Г.Тукай, Дәрдемәнд, Г. Камал, Ш. Камал һ.б.) өзекләр уку.

Тема 8. Гарәп-фарсы алынмаларының үзләштерелү үзенчәлекләре

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Гарәп әлифбасы турында мәгълүмат. Безнең борынгы бабаларыбызның гарәп алфавитыннан файдалана башлау тарихы.

практическое занятие (2 часа(ов)):

Гарәп язуындагы текстларны уку: "Болгар ханы Алмас", К.Насыйри "Казан алынганы" текстларын уку.

Тема 9. Гарәп язуына нигезләнгән иске татар язуы. Гарәп язуы турында гомуми мәгълүмат, гарәп графикалы текстларның фонетика, лексиа һәм грамматикасы

практическое занятие (2 часа(ов)):

Гарәп язуына нигезләнгән иске татар язуы. Татар язуы тарихы. Гарәп язуы турында кыскача тарихи мәгълүмат. Гарәп әлифбасы. Гарәп язуы нигезендә татарча иске әлифба. Гарәп әлифбасы нигезендә язарга өйрәнү.

4.3 Структура и содержание самостоятельной работы дисциплины (модуля)

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
1.	Тема 1. "Борынгы телләр" курсына кереш	6		подготовка к устному опросу	8	Устный опрос
2.	Тема 2. Төрки халыкларда язу барлыкка килү этаплары	6		подготовка к устному опросу	10	Устный опрос
3.	Тема 3. Төрки рун язма истәлекләр графикасы	6		подготовка к письменной работе	8	Письменная работа
4.	Тема 4. Борынгы төрки телнең фонетик, лексик һәм грамматик үзенчәлекләре	6		подготовка к реферату	8	Реферат
5.	Тема 5. Уйгыр язуы, аның график, фонетик, лексик һәм грамматик сыйфатлары	6		подготовка к реферату	8	Реферат
6.	Тема 6. Борынгы төрки текстларга тарихи-мәдәни комментарий. Аларның хәзерге төрки телләр һәм мәдәниятләр үсешендә әһәмияте. Текстларны татар әдәби теленә тәрҗемә итү үзенчәлекләре	6		подготовка к устному опросу	8	Устный опрос
7.	Тема 7. Яңа имля әлифбасы. Яңа имляда язу күнекмәләре булдыру. Яңа имляда уку күнекмәләре булдыру	6		подготовка к письменной работе	4	Письменная работа
				подготовка к устному опросу	6	Устный опрос
8.	Тема 8. Гарәп-фарсы алынмаларының үзләштерелү үзенчәлекләре	6		подготовка к устному опросу	5	Устный опрос

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
9.	Тема 9. Гарәп язуына нигезләнгән иске татар язуы. Гарәп язуы турында гомуми мәгълүмат, гарәп графикалы текстларның фонетика, лексиа һәм грамматикасы	6		подготовка к письменной работе	4	Письменная работа
				подготовка к устному опросу	6	Устный опрос
	Итого				75	

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

Освоение дисциплины 'Древние языки' предполагает использование следующего программного обеспечения и информационно-справочных систем:

Операционная система Microsoft Windows Professional 7 Russian.

Пакет офисного программного обеспечения Microsoft Office 2010 Professional Plus Russian.

Браузер Mozilla Firefox.

Браузер Google Chrome.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе 'ZNANIUM.COM', доступ к которой предоставлен студентам. ЭБС 'ZNANIUM.COM' содержит произведения крупнейших российских учёных, руководителей государственных органов, преподавателей ведущих вузов страны, высококвалифицированных специалистов в различных сферах. Фонд библиотеки сформирован с учетом всех изменений образовательных стандартов и включает учебники, учебные пособия, учебно-методические комплексы, монографии, авторефераты, диссертации, энциклопедии, словари и справочники, законодательно-нормативные документы, специальные периодические издания и издания, выпускаемые издательствами вузов. В настоящее время ЭБС ZNANIUM.COM соответствует всем требованиям федеральных государственных образовательных стандартов высшего образования (ФГОС ВО) нового поколения.

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

Тема 1. "Борынгы телләр" курсына кереш

Устный опрос , примерные вопросы:

1.Орхон истәлекләренең (Күлтегин, Тоньюкук, Кул-Чура, Моюн-Чура һ.б.) фонетик, грамматик һәм лексик үзенчәлекләре. 2.Борынгы төрки тел язма истәлекләре. Аларның төп фонетик, грамматик һәм лексик үзенчәлекләре 3.Рун язуының орхон варианты. Аңда сузык һәм тартык аваз хәрефләренең бирелеше. 4. Орхон-Енисей истәлекләренең фонетик үзенчәлекләре. Сузыклар системасы. Тартыклар системасы. Төп фонетик закончалыклар. Суз ясалышы ның кайбер үзенчәлекләре. 5.Рун әлифбасында язу үрнәкләрен уку 6.Орхон истәлекләренең (Күлтегин, Тоньюкук, Кул-Чура, Моюн-Чура һ.б.) фонетик, грамматик һәм лексик үзенчәлекләре. Сүз ясалышындагы кайбер үзенчәлекләр. 7. Сүз төркемнәре: исемнәр, сыйфатлар, саннар, фигыльләр, рәвешләр, аларның кулланылу үзенчәлекләре. Ярдәмче сүз төркемнәре. 8.Борынгы уйгур ("Алтын ярук") язма истәлекләренең төп лингвистик үзенчәлекләре X-X1 г1. Борынгы төрки тел язма истәлекләре. Аларның төп фонетик, грамматик һәм лексик үзенчәлекләре 9. Идел-Чулман буйларында табылган рун язуларына лингвистик анализ. 10. Борынгы төркиләрнең җыр үрнәкләре.

Тема 2. Төрки халыкларда язу барлыкка килү этаплары

Устный опрос , примерные вопросы:

1. Борынгы төрки тел язма истәлекләре. Аларның төп фонетик, грамматик һәм лексик үзенчәлекләре 2.Мәхмүд Кашгариның "Лугат-ит түрк" сүзлегендә борынгы төрки кабилә телләренең лингвистик үзенчәлекләре 3.Йосыф Баласагуниның "Кутадгу билик" әсәренең тел үзенчәлекләре 4.Борынгы төрки язма истәлекләрендә исем һәм фигыльнең төрләнеш үзенчәлекләре, грамматик формалар (чагыштырма анализ). 5.Идел-Чулман буйларында табылган рун язуларына лингвистик анализ. Борынгы төркиләрнең җыр үрнәкләре. 6.Язма истәлекләрнең тел үзенчәлекләре 7. Орхон-Енисей истәлекләренең фонетик үзенчәлекләре. 8. Сузыклар системасы. 9. Тартыклар системасы. 10. Төп фонетик закончалыклар.

Тема 3. Төрки рун язма истәлекләр графикасы

Письменная работа , примерные вопросы:

1. Рун язуының орхон варианты. Аңда сузык һәм тартык аваз хәрефләренең бирелеше. 2.Орхон-Енисей истәлекләренең фонетик үзенчәлекләре. 3. Рун хәрефләре белән язылгын "Күлтәгин" яки "Тоньюкук" истәлегеннән текстларны кириллицага күчереп, хәзерге татар әдәби теленә тәрҗемә итәргә һәм текстка тарихи-лингвистик анализ ясарга. 4. Хәзерге-киләчәк заманның "Күлтәгин" текстында нинди мәгънәләре теркәлгән 5.Төп фонетик закончалыклар. 6.Суз ясалышы ның кайбер үзенчәлекләре. 7.Рун әлифбасында язу үрнәкләре 8. Тарихи-биографик текстлар. 9.Эпитафик язмалар. 10. Дини эчтәлекле язмалар

Тема 4. Борынгы төрки телнең фонетик, лексик һәм грамматик үзенчәлекләре

Реферат , примерные вопросы:

1.Борынгы төрки тел язма истәлекләре. Аларның төп фонетик, грамматик һәм лексик үзенчәлекләре 2.Борынгы төрки рун алфавитында сузыкларның бирелеше, фонемаларны билгеләүдә кыенлыклар. 3. Борынгы төрки рун алфавитында тартыкларның бирелеше. Тартыкларның үзенчәлеге. 4. Борынгы төрки истәлекләр телендә сакланган төп фонетик закончалыкларны мисалларга нигезләнеп аңлатырга. 5. Борынгы төрки телнең сүзлек составына тематик характеристика бирегез. Аларның хәзерге татар әдәби теле белән чагыштырганда уртаклыгы һәм аермасы. 6. "Борынгы төрки сүзлек". Гомуми характеристика бирергә. 7. Борынгы төрки язма истәлекләр телендә (рун) килешләр системасы. 8. Борынгы төрки телдә (рун) сан, алмашлык, рәвеш һәм сыйфат сүз төркемнәре. 9. Борынгы истәлекләр телендә теркәлгән боерык һәм теләк фигыльләр. Шарт, сыйфат һәм хәл фигыльләр. Текстагы мисалларга нигезләнеп аңлатырга 10. Консанат язуы.

Тема 5. Уйгыр язуы, аның график, фонетик, лексик һәм грамматик сыйфатлары

Реферат , примерные вопросы:

1.Борынгы уйгур ("Алтын ярук") язма истәлекләренең төп лингвистик үзенчәлекләре X-X1 гасыр язма истәлекләре. 2.Уйгыр язуының төп үзенчәлекләрен аңлатырга. 3. Уйгыр язуына нигезләнгән язма истәлекләр. 4. Уйгыр язулы юридик кәгазьләр. 5. Йосыф Баласагуниның "Кутадгу билик" әсәренең тел үзенчәлекләре 6. Уйгыр алфавиты. 7.Мәхмүд Кашгариның "Лугат-ит түрк" сүзлегендә борынгы төрки кабилә телләренең лингвистик үзенчәлекләре 8. Уйгыр каганаты тарихы. 9. Уйгыр графикасында язылган матур әдәбият әсәрләре. 10. Уйгур язулы эш кәгазьләре

Тема 6. Борынгы төрки текстларга тарихи-мәдәни комментарий. Аларның хәзерге төрки телләр һәм мәдәниятләр үсешендә әһәмияте. Текстларны татар әдәби теленә тәрҗемә итү үзенчәлекләре

Устный опрос , примерные вопросы:

1.Төрки халыклар тарихын чорларга бүлү. 2. Борынгы төрки чорга гомуми күзәтү ясарга. 3. I төрки каганат тарихы. Бу чорда дөньяда сәяси мохит. 4. II төрки каганат тарихы. Каганатның этник структурасы. 5.Язу барлыкка килүнең алшартлары. 6. II каганат чорыннан калган ядкярләр. Аларның әһәмияте. 7. Төрки рун язулы текстларның табылу һәм аларны өйрәнү тарихын сөйләргә. 8.Борынгы төрки язма истәлекләрендә исем һәм фигыльнең төрләнеш үзенчәлекләре, грамматик формалар (чагыштырма анализ). 9.Идел-Чулман буйларында табылган рун язуларына лингвистик анализ. Борынгы төркиләрнең җыр үрнәкләре. 10.Язма истәлекләрнең тел үзенчәлекләре буенча йомгаклау контроль эше

Тема 7. Яңа имля әлифбасы. Яңа имляда язу күнекмәләре булдыру. Яңа имляда уку күнекмәләре булдыру

Письменная работа , примерные вопросы:

1. Яңа имля әлифбасы хәрефләрен өйрәнү 2. Хәрефләрнең сүз башында, уртасында, ахырында һәм аерым язылыш формалары. 3.Яңа имляда уку күнекмәләре булдыру, 4. яңа имлядагы кайбер хәрефләрнең укылыш үзенчәлекләре. 5.Татар теленә яраклаштырылган гарәп язулы соңгы әлифба (яңа имля). 6.Яңа имляда язу күнекмәләре булдыру, 7.яңа имлядагы кайбер хәрефләрнең язылыш үзенчәлекләре 8. Гарәп әлифбасы нигезендә язарга өйрәнү 9. Рус графикасында язылган тоташ текстларны гарәп әлифбасы нигезендә күчереп язу. 10. Суз ясалышы ның кайбер үзенчәлекләре

Устный опрос , примерные вопросы:

1.Яңа имля әлифбасы хәрефләрен өйрәнү. 2.Татар теленә яраклаштырылган гарәп язулы соңгы әлифба (яңа имля). 3.Яңа имляда язу күнекмәләре булдыру, яңа имлядагы кайбер хәрефләрнең язылыш һәм укылыш үзенчәлекләре. 4. Яңа имляда уку күнекмәләре булдыру. 5."Тукай Мәкәрҗәдә", текстларын уку. 6."Гөлнәзек", текстларын уку. 7. "Болгар кызы Айсылу" текстларын уку. 8. Мәхмүд Кашгариның "Лугат-ит түрк" сүзлегендә борынгы төрки кабилә телләренең лингвистик үзенчәлекләре 9.Йосыф Баласагуниның "Кутадгу билик" әсәренең тел үзенчәлекләре 10. Ярдәмче сүз төркемнәре.

Тема 8. Гарәп-фарсы алынмаларының үзләштерелү үзенчәлекләре

Устный опрос , примерные вопросы:

1. Борынгы төрки язма истәлекләреңдә исем һәм фигыльнең төрләнеш үзенчәлекләре, грамматик формалар (чагыштырма анализ). 2.Идел-Чулман буйларында табылган рун язуларына лингвистик анализ. Борынгы төркиләрнең җыр үрнәкләре. 3.Гарәп-фарсы алынмаларының үзләштерелү үзенчәлекләре. 4.Алынмаларның фонетик, морфологик үзләштерелү үзенчәлекләре 5. Гарәп язуының төп үзенчәлекләре. 6. Гарәп алфавитында хәрефләрнең сүз башы, сүз уртасы һәм сүз рында язылу үзенчәлекләре. 7. Гарәп язуында сузык авазларны белдерүче хәрефләр. Аларны куллану үзенчәлекләре. 8. . Татар теленә яраклаштырылган гарәп язулы соңгы әлифба, аның үзенчәлекләре. 9. Татар теленә яраклаштырылган гарәп язулы соңгы әлифба. Яңа имляда язу күнекмәләре булдыру, яңа имлядагы кайбер хәрефләрнең язылыш һәм укылыш үзенчәлекләре 10. Мәхмүд Кашгариның "Лугат-ит түрк" сүзлегендә борынгы төрки кабилә телләренең лингвистик үзенчәлекләре 11. Гарәп-фарсы алынмаларының үзләштерелү үзенчәлекләре. Алынмаларның фонетик, морфологик үзләштерелү үзенчәлекләре.

Тема 9. Гарәп язуына нигезләнгән иске татар язуы. Гарәп язуы турында гомуми мәгълүмат, гарәп графикалы текстларның фонетика, лексиа һәм грамматикасы

Письменная работа , примерные вопросы:

1. Гарәп язуына нигезләнгән иске татар язуы. 2.Татар язуы тарихы. Гарәп язуы турында кыскача тарихи мәгълүмат. 3.Гарәп әлифбасы. Гарәп язуы нигезендә татарча иске әлифба. 4.Иске имля әлифбасы хәрефләрен өйрәнү 5. Хәрефләрнең сүз башында, уртасында, ахырында һәм аерым язылыш формалары. 6. Гарәп әлифбасы нигезендә язарга өйрәнү. Рус графикасында язылган тоташ текстларны гарәп әлифбасы нигезендә күчереп язу. 7. Яңа имля әлифбасы хәрефләрен өйрәнү 8. Хәрефләрнең сүз башында, уртасында, ахырында һәм аерым язылыш формалары. 9. Иске имляда уку күнекмәләре булдыру. 10. Иске имлядагы кайбер хәрефләрнең укылыш үзенчәлекләре. 11. Гарәп язуында кыска сузыкларны белдерүче билгеләр (фәтхә, даммә, кәсрә), һәмзә, тәшдид, сүкүн.

Устный опрос , примерные вопросы:

1.Гарәп язуына нигезләнгән иске татар язуы. 2.Татар язуы тарихы. 3. Гарәп язуы турында кыскача тарихи мәгълүмат. 4. Гарәп әлифбасы. 5.Гарәп язуы нигезендә татарча иске әлифба. 6.Гарәп язуындагы текстларны уку: "Болгар ханы Алмас", 7. К.Насыйри "Казан алынганы" текстларын уку. 8.Иске имляда уку күнекмәләре булдыру.Г.Тукай. "Шүрәле" әсәреннән өзек, 9. Х.Түләков "Урта Азиядә татар театры" һ. б. текстларны уку. 10.Гарәп язуында сузык авазларны белдерүче хәрефләр

Итоговая форма контроля

экзамен (в 6 семестре)

Примерные вопросы к экзамену:

1. Төрки халыклар тарихын чорларга бүлү. Борынгы төрки чорга гомуми күзәтү ясарга. I төрки каганат тарихы. Бу чорда дөньяда сәяси мохит. II төрки каганат тарихы. Каганатның этник структурасы. Язу барлыкка килүнең алшартлары.
2. II каганат чорыннан калган ядкярләр. Аларның әһәмияте.
3. Төрки рун язулы текстларның табылу һәм аларны өйрәнү тарихын сөйләргә.
4. Руник язмаларны табылу ареалына бәйле төркемнәргә бүлү.
5. Төньяк Монголия территориясендә табылган истәлекләр хакында гомуми мәгълүмат бирү.
6. Күлтәгин истәлегенең табылу тарихы, эчтәлеге. Истәлекне өйрәнүче галимнәр.
7. Төньюкук истәлегенең табылу тарихы. Төньюкукның II төрки каганатны ныгытудагы ролен ташъязмалардагы мәгълүматлардан чыгып аңлатырга.
8. Билгә каган турында мәгълүматлар кайсы истәлекләрдә сакланган.
9. Идел-Чулман буйларында табылган рун язулы истәлекләрне өйрәнүнең торышы.
10. Борынгы төрки истәлекләрне жанры һәм эчтәлегенә бәйле төркемләү.
11. Төрки рун алфавиты. Аның барлыкка килүе турында карашлар.
12. Борынгы төрки рун алфавитында сузыкларның бирелеше, фонемаларны билгеләүдә кыенлыклар.
13. Борынгы төрки рун алфавитында тартыкларның бирелеше. Тартыкларның үзенчәлеге.
14. Борынгы төрки истәлекләр телендә сакланган төп фонетик закончалыкларны мисалларга нигезләнеп аңлатырга.
15. Борынгы төрки телнең сүзлек составына тематик характеристика бирегез. Аларның хәзерге татар әдәби теле белән чагыштырганда уртаклыгы һәм аермасы.
16. "Борынгы төрки сүзлек". Гомуми характеристика бирергә.
17. Борынгы төрки язма истәлекләр телендә (рун) килешләр системасы.
18. Борынгы төрки телдә (рун) сан, алмашлык, рәвеш һәм сыйфат сүз төркемнәре.
19. Борынгы истәлекләр телендә теркәлгән боерык һәм теләк фигыльләр. Шарт, сыйфат һәм хәл фигыльләр. Текстагы мисалларга нигезләнеп аңлатырга.
20. Хәзерге-киләчәк заманның "Күлтәгин" текстында нинди мәгънәләре теркәлгән.
21. Үткән заман формалары. Куллану ешлыгы. Төрләнү үзенчәлеге.
22. Киләчәк заман хикәя фигыльләр.
23. Истәлекләрдә теркәлгән ярдәмлек сүз төркемнәре хакында сөйләргә. Хәзерге татар әдәби теленнән аермасын билгеләргә.
24. Уйгыр язуының төп үзенчәлекләрен аңлатырга.
25. Уйгыр язуына нигезләнгән язма истәлекләр.
26. Борынгы бабаларыбызның гарәп язуына күчү тарихы.
27. Гарәп язуының төп үзенчәлекләре.
28. Гарәп алфавитында хәрефләрнең сүз башы, сүз уртасы һәм сүз рында язылу үзенчәлекләре.
29. Гарәп язуында сузык авазларны белдерүче хәрефләр. Аларны
куллану үзенчәлекләре.
30. Иске имля әлифбасы, аның үзенчәлекләре.
31. Татар теленә яраклаштырылган гарәп язулы соңгы әлифба, аның
үзенчәлекләре.

7.1. Основная литература:

1. Нелюбин, Л. Л. История науки о языке [Электронный ресурс] : учебник / Л. Л. Нелюбин, Г. Т. Хухуни. - 4-е изд., стереотип. - М. : Флинта : Наука, 2011. - 376 с. - URL: https://znanium.com/bookread2.php?book=406332

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

2. Даниленко В. П. Общее языкознание и история языкознания: Курс лекций / В.П. Даниленко. - М.: Флинта: Наука, 2009. - 272 с. - URL: https://znanium.com/bookread2.php?book=320759

3. Мищенко О. В. История и методология языкознания: Учебно-методическое пособие / Мищенко О.В., - 2-е изд., стер. - М.:Флинта, Изд-во Урал. ун-та, 2017. - 64 с. - URL: https://znanium.com/bookread2.php?book=948457

7.2. Дополнительная литература:

1. Хаков, В.Х. Тел-тарих көзгесе : (Татар әдәби теленең үсеш тарихыннан). - Казан : Татар.кит.нәшр., 2003. - 295б. - [30 экз.]

2. Җәләй, Л. Татар теленең тарихи морфологиясе : Очерклар. - Казан : Фикер, 2000. - 287б. - [5 экз.]

3. Әхмәтьянов, Р.Г. Татар теленең кыскача тарихи-этимологик сүзлеге. - Казан : Татар кит.нәшр., 2001. - 272б. - [6 экз.]

4. Әхмәтьянов, Р.Г. Татар терминологиясенең тарихи чыганаклары. - Казан : Татар.кит.нәшр., 2003. - 174б. - [20 экз.]

7.3. Интернет-ресурсы:

Библиотека учебной и научной литературы - - http://sbiblio.com/biblio

Библиотека учебной и научной литературы - - . http:// miras.belem.ru/

Библиотека учебной и научной литературы - - Interaktivnye_tablicy _po _tatarskomu _jazyku.ppt . http:// tatyaz.flexum.ru/

Библиотека учебной и научной литературы - - . http:// tatyaz.flexum.ru/

Книгофонд - http://www.tatknigafund.ru

8. Материально-техническое обеспечение дисциплины(модуля)

Освоение дисциплины "Древние языки" предполагает использование следующего материально-технического обеспечения:

Мультимедийная аудитория, вместимостью более 60 человек. Мультимедийная аудитория состоит из интегрированных инженерных систем с единой системой управления, оснащенная современными средствами воспроизведения и визуализации любой видео и аудио информации, получения и передачи электронных документов. Типовая комплектация мультимедийной аудитории состоит из: мультимедийного проектора, автоматизированного проекционного экрана, акустической системы, а также интерактивной трибуны преподавателя, включающей тач-скрин монитор с диагональю не менее 22 дюймов, персональный компьютер (с техническими характеристиками не ниже Intel Core i3-2100, DDR3 4096Mb, 500Gb), конференц-микрофон, беспроводной микрофон, блок управления оборудованием, интерфейсы подключения: USB,audio, HDMI. Интерактивная трибуна преподавателя является ключевым элементом управления, объединяющим все устройства в единую систему, и служит полноценным рабочим местом преподавателя. Преподаватель имеет возможность легко управлять всей системой, не отходя от трибуны, что позволяет проводить лекции, практические занятия, презентации, вебинары, конференции и другие виды аудиторной нагрузки обучающихся в удобной и доступной для них форме с применением современных интерактивных средств обучения, в том числе с использованием в процессе обучения всех корпоративных ресурсов. Мультимедийная аудитория также оснащена широкополосным доступом в сеть интернет. Компьютерное оборудованием имеет соответствующее лицензионное программное обеспечение.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе "ZNANIUM.COM", доступ к которой предоставлен студентам. ЭБС "ZNANIUM.COM" содержит произведения крупнейших российских учёных, руководителей государственных органов, преподавателей ведущих вузов страны, высококвалифицированных специалистов в различных сферах бизнеса. Фонд библиотеки сформирован с учетом всех изменений образовательных стандартов и включает учебники, учебные пособия, УМК, монографии, авторефераты, диссертации, энциклопедии, словари и справочники, законодательно-нормативные документы, специальные периодические издания и издания, выпускаемые издательствами вузов. В настоящее время ЭБС ZNANIUM.COM соответствует всем требованиям федеральных государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (ФГОС ВПО) нового поколения.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе Издательства "Лань" , доступ к которой предоставлен студентам. ЭБС Издательства "Лань" включает в себя электронные версии книг издательства "Лань" и других ведущих издательств учебной литературы, а также электронные версии периодических изданий по естественным, техническим и гуманитарным наукам. ЭБС Издательства "Лань" обеспечивает доступ к научной, учебной литературе и научным периодическим изданиям по максимальному количеству профильных направлений с соблюдением всех авторских и смежных прав.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе "Консультант студента" , доступ к которой предоставлен студентам. Электронная библиотечная система "Консультант студента" предоставляет полнотекстовый доступ к современной учебной литературе по основным дисциплинам, изучаемым в медицинских вузах (представлены издания как чисто медицинского профиля, так и по естественным, точным и общественным наукам). ЭБС предоставляет вузу наиболее полные комплекты необходимой литературы в соответствии с требованиями государственных образовательных стандартов с соблюдением авторских и смежных прав.

Мультимедийная аудитория, вместимостью более 60 человек. Мультимедийная аудитория состоит из интегрированных инженерных систем с единой системой управления, оснащенная современными средствами воспроизведения и визуализации любой видео и аудио информации, получения и передачи электронных документов. Типовая комплектация мультимедийной аудитории состоит из: мультимедийного проектора, автоматизированного проекционного экрана, акустической системы, а также интерактивной трибуны преподавателя, включающей тач-скрин монитор с диагональю не менее 22 дюймов, персональный компьютер (с техническими характеристиками не ниже Intel Cre i3-2100, DDR3 4096Mb, 500Gb), конференц-микрофон, беспроводной микрофон, блок управления оборудованием, интерфейсы подключения: USB, audi, HDMI. Интерактивная трибуна преподавателя является ключевым элементом управления, объединяющим все устройства в единую систему, и служит полноценным рабочим местом преподавателя. Преподаватель имеет возможность легко управлять всей системой, не отходя от трибуны, что позволяет проводить лекции, практические занятия, презентации, вебинары, конференции и другие виды аудиторной нагрузки обучающихся в удобной и доступной для них форме с применением современных интерактивных средств обучения, в том числе с использованием в процессе обучения всех корпоративных ресурсов. Мультимедийная аудитория также оснащена широкополосным доступом в сеть интернет. Компьютерное оборудованием имеет соответствующее лицензионное программное обеспечение.

Программа составлена в соответствии с требованиями ФГОС ВПО и учебным планом по направлению 44.03.01 "Педагогическое образование" и профилю подготовки Родной язык и литература .

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Автор(ы):
Галлямов Ф.Г. ____________________
"__" _________ 201 __ г.

Рецензент(ы):
Хазиев Ринал Исмагилович ____________________
"__" _________ 201 __ г.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ